

Zoran Filipač

Centar za psihosocijalnu dijagnostiku
osuđenih osoba
Ministarstva pravosuđa RH

Stručni članak

UDK: 343.9

Zaprimljeno: 12.01.1995.

SAŽETAK

U radu su prikazane nove informatičke tehnologije kompjuterskih mreža koje pružaju mogućnost povezivanja korisnika i međusobne razmjene informacija i podataka na području kriminologije i kaznenog pravosuđa, putem svjetske prometnice podataka - Interneta. Internet kao najveća informatička struktura današnjice, kroz svoje mrežne aplikacije omogućila je izgradnju sofisticiranih kriminoloških servisa, mreža, baza podataka te mrežnih elektroničkih konferencija i grupa za razmjenu znanstvenih i profesionalnih informacija.

Istraživačima i profesionalcima na području kriminologije, kaznenog pravosuđa, penologije i kriminalistike, kroz velike kriminološke mreže kao što su mreža za kazneno pravosuđe UN - UNCJIN, Referalni servis za kazneno pravosuđe - NCRJS ili mrežne konferencije poput CRIM-L, UNCJIN-L, CJJUST-L i ostalih, otvoreni su putevi za prikupljanje najnovijih znanstvenih informacija, vlastitu afirmaciju i promociju domaće kriminologije i srodnih disciplina u međunarodnoj znanstvenoj zajednici.

ključne riječi: kriminologija, kazneno pravosuđe, kompjuterske mreže, Internet.

1. UVOD

Razvoj novih informatičkih tehnologija danas pruža mogućnosti za stvaranje novih virtualnih zajednica čiji članovi međusobno komuniciraju putem prometnice podataka sastavljene od kablova, optičkih vlakana i bežičnih veza. Prometnice podataka pružaju mogućnost povezivanja korisnika u kompjuterske mreže (computer networks) i radne skupine (workgroups) koje su se pokazale kao jedan od najuspješnijih i najekonomičnijih oblika ljudske kreativne aktivnosti (Hahn, Stout, 1994.). Metoda oluje mozгова (brainstorming) koja je implementirana kao oblik donošenja strateških poslovnih odluka i rješavanja problema putem elektroničkih sastanaka i konferencija grupa stručnjaka kroz kompjuterske mreže, odavno je najvažnija nova tehnologija koja se primjenjuje u devet od deset najuspješnijih kompanija na svijetu. Princip "dvojica znaju više od jednog" direktan je uvod u ideju povezivanja u informacijske mreže koje predstavljaju jedan od najzanimljivijih tehnoloških ali i socioloških fenomena današnjice (Glister, 1994.).

Digitalni mediji kompjuterskih mreža i tehnologije koje omogućavaju njihovu izvedbu po svojoj su naravi potpuno različiti od dominirajućih elektronskih medija kao što su to npr. radio, televizija ili tisak. Digitalni mediji omogućavaju visoki stupanj interakcije na relaciji korisnik-digitalna mreža, potpuno su decentralizirani, omogućavaju participaciju svakome korisniku koji je uključen i ne podliježu hijerarhijskim obrascima.

Kompjuterske mreže omogućavaju aktivno učešće korisnika, za razliku od masovne televizijske pasivne narkoze. U javnim medijima današnjice, glavnina korisnika je samo pasivni primatelj informacija, dok digitalni mediji, kao što su to kompjuterske mreže, traže aktivne stvaraoce informacije. Centralizirana administrativna kontrola suprotna je temeljnim načelima na kojima se temelje informacijske mreže pošto je decentralizacija neophodna za njihov nesmetan rast i širenje (Gaffin, Kapor 1994.).

Mreže za prijenos podataka nisu ograničene na usko zemljopisno područje, nego omogućuju gotovo trenutni pristup bilo kojem svojem dijelu na svijetu. Za članove ovakvih virtualnih zajednica, nacionalnost, klasna i religijska pripadnost ili pak boja kože, ne predstavljaju ništa. Svaki član u skladu sa svojim znanjem, iskustvom i mogućnostima ima jednaku priliku da se uključi i doprinese rastu, napretku i razvoju zajednice. Upravo stoga su članovi akademske zajednice bili prvi korisnici mrežnih tehnologija koje su im omogućavale nesmetanu globalnu komunikaciju i razmjenu znanja, iskustava i mišljenja bez ikakvih ograničenja i barijera (Noonan, EARN, 1994.).

INTERNET kao najveća, globalna, kompjuterska mreža, predstavlja os (backbone) svjetske superprometnice podataka (data superhighway). Ova mreža predstavlja složeni sustav sastavljen od niza manjih regionalnih i lokalnih informacijskih mreža koje se potpuno samostalno razvijaju. Akademske i znanstvene mreže čine osnovicu Interneta, te se znanstveni interes za mrežne resurse povećava geometrijskom

progresijom u zadnjih nekoliko godina.

Kriminologija kao znanost, u svjetskim okvirima u središtu je pažnje obzirom na pravu eksploziju devijantnog i kriminalnog ponašanja u današnjem svijetu. U najvećim i najrazvijenijim zemljama svijeta znanstvenici s područja kriminologije i srodnih znanosti vrlo su brzo uvidjeli potencijale koje pruža Internet, te su se ubrzo na ovoj mreži pojavili i prvi kriminološki servisi (Haas, Heels, 1994.). Kriminološki, krivično-pravni, penološki i ostali srodni sadržaji dostupni na Internetu radi svoje aktualnosti i opsežnosti zasigurno zaslužuju pažnju stručnjaka i svih ostalih koji se u našoj zemlji bave ovim područjem.

2. INTERNET - NAJVEĆA INFORMATIČKA STRUKTURA DANAŠNJICE

Znanstvenici Agencije za istraživačke projekte američkog Ministarstva obrane ARPA (U.S. Defence Department Advanced Research Projects Agency), započeli su davne 1960. godine sa istraživanjem međusobnog povezivanja kompjutera putem telefonskih vodova. Kada je taj mrežni sustav poznatiji pod imenom ARPANet počeo s vrlo brzom ekspanzijom zbog svojih izvanrednih mogućnosti, pridružile su mu se neke od visokoškolskih ustanova te započele s projektom mrežnih konferencija. Ove znanstveno orjentirane elektronske diskusije bile su uvod u još veću ekspanziju mreže kako se povećavao broj učesnika u njima.

Sedamdesetih godina ovog stoljeća ARPA je započela razvoj mrežnih protokola za transfer podataka između više različitih tipova računala i računalnih mreža. Ustanovljen je TCP/IP (Transmission Control Protocol/Internet Protocol) kao jedinstveni "jezik" kojim govore sva računala uključena u mrežu. Ovaj je protokol omogućio povezivanje mnoštva različitih kompjutera i kompjuterskih mreža koje su u međuvremenu nastale u Americi i svijetu te je tako došlo do stvaranja jedinstvene, globalne računalne mreže INTERNET.

Osamdesetih je došlo do još veće ekspanzije Interneta u koji su se osim akademskih institucija uključivale i velike kompanije, vladine i nevladine organizacije te nezavisni korisnici. Devedesetih je ova svjetska mreža dosegla eksponencijalni rast tako da Internet povećava svoje resurse za oko 10% mjesečno, odnosno u mrežu se svaki mjesec uključi gotovo 100.000 novih računala. Računa se da je danas u Internet povezano oko 3 milijuna računala, od malih

PC računala do superračunala. Da bi se ilustrirala snaga Internet mreže potrebno je reći da mrežna os (backbone - linija najsnažnijih računala koja čine kralješnicu Interneta) može prenositi podatke brzinom od 45 milijuna bitova u sekundi, a konstrukcijom i izgradnjom svjetske superprometnice podataka, koju su ove godine najavili Predsjednik SAD Clinton i njegov zamjenik Al Gore, predvišena je brzina od 2 milijarde bita u sekundi, što je dovoljno npr. da cjelokupna Encyclopedia Britannica (10 tomova) bude prenesena s kraja na kraj SAD za dvije sekunde.

Svako računalo na Internetu, obzirom da sa mrežom komunicira putem jedinstvenog TCP/IP protokola ima i svoju adresu pomoću koje ga je moguće pozvati i započeti interaktivni rad. IP adrese se sastoje od četiri bajta koji se označava sa četiri dekadaska broja odvojena točkom, npr. 129.133.230.19. Obzirom da je to teško za zapamćivanje, uvedene su simboličke adrese koje se sastoje od imena i područja (domain) kojem računalo pripada. Područje zapravo govori o tome kakvoj organizaciji računalo pripada. Tako su oznake za računala obično navedena u slijedećem obliku:

1. COM - tvrtka ili kompanija - npr. MICROSOFT.COM
2. EDU - obrazovna institucija - npr. NYU.EDU, njujorško Sveučilište
3. ORG - privatne ili nevladine organizacije
4. MIL - vojne ustanove

Države imaju svoje glavno područje :

HR - Hrvatska
UK - Velika Britanija

Tako bi npr. adresa jednog od računala u Hrvatskoj bila KONDOR.FKZ.HR, što je adresa Fakulteta za kriminalističke znanosti (nažalost serveru se poklanja vrlo malo pažnje), ili CARNET.HR, računalo koje je poslužitelj Hrvatske akademske i istraživačke mreže (CARNet - Croatian Academic and Research Net) putem koje je akademska zajednica u Republici Hrvatskoj vezana na Internet.

3. PRISTUP INTERNETU IZ HRVATSKE - CARNet

U Republici Hrvatskoj za pristup Internetu zadužen je Sveučilišni računski Centar (SRCE) koji je od kraja 1993. godine vezan sa Internet čvorom u Austriji bežičnom

vezom od 64 KB/sec i sa EBONE Internet strukturom.

Posebno je potrebno spomenuti Hrvatsku akademsku i istraživačku mrežu (CARNet) putem koje je znanstvena i istraživačka zajednica u Republici Hrvatskoj ostvarila direktan pristup Internet mreži pošto je i sam CARNet dio te mreže. CARNet je projekt Ministarstva znanosti Republike Hrvatske, kojem je svrha graditi komunikacijsku, računalnu i informacijsku infrastrukturu za potrebe znanstvene i istraživačke zajednice u Hrvatskoj. Mreža CARNet ne upotrebljava javne komunikacijske puteve kojima je također moguć pristup Internetu (HPT mreža CROAPAK, zasnovana na paketnoj tehnologiji i x.25 protokolu) nego koristi TCP/IP protokol što omogućava potuno korištenje svih mogućnosti Interneta i postizanje brzina prijenosa podataka koje na javnim mrežama nisu moguće.

Mrežu CARNet čine 4 glavna mrežna čvora u 4 sveučilišna grada - Zagrebu, Osijeku, Rijeci i Splitu. U CARNet je zasada uključeno oko 80 ustanova, odnosno gotovo 75% svih znanstvenika koji rade na akademskim ustanovama u RH. CARNet je član Europskog udruženja organizacija za akademske mreže RARE te će biti član (dioničar) organizacije DANET koja pruža mrežne usluge u Europskim zemljama. CARNet je početkom prošle godine dobio i pravo upotrebe interkontinentalne linije koja povezuje Europu i SAD, što će zasigurno povećati brzinu i efikasnost mreže.

Upotreba CARNeta je omogućena svim korisnicima koji su zainteresirani za znanstveni i istraživački rad ili samo "učenje". Vezu sa Sveučilišnim računskim centrom ili CARNetom te izlazak na Internet moguće je ostvariti putem terminala na matičnom fakultetu (ukoliko postoji veza sa SRCEM ili CARNet računalo) ili iz vlastitog ureda ili kuće, putem računala i modema, pozivom na komutirani broj na SRCU (01/6117777) ili connection serveru Instituta "Ruder Bošković" (01/4561005) u Zagrebu, te logiranjem na računalo na kojem korisnik ima korisničku oznaku. Korisničku oznaku može dobiti svaki zainteresirani korisnik, popunjavanjem pristupnice na SRCU.

4. OSNOVNI SERVISI I APLIKACIJE NA INTERNETU

Kako bi se olakšao rad korisnicima, na računala u Internetu implementirano je mnoštvo programa, aplikacija i pomoćnih

alata.

Jedan od najzanimljivijih i najkorištenijih alata na Internetu svakako je GOPHER (u Internet žargonu - kurir, dostavljač). Gopher alat izrađen je na Sveučilištu u Minnesoti i ubrzo je postao jedan od najkorištenijih (do pojave WWW - World Wide Web-a). Pokretanjem gopher programa na ekranu su sve informacije prikazane u obliku izbornika. Odabirom linije na izborniku ostvaruje se povezivanje s gopher objektima koji mogu biti npr. veze s drugim računalima, pretinci koji sadržavaju tekstove, programe, datoteke, elektronska pošta i sl. Objekti gophera ne moraju dakle biti na jednom računalu, nego se nalaze na računalima u cijelom svijetu i njihovim odabirom na gopheru putem Interneta s njima ostvarujemo vezu. Gopher posjeduje i tzv. gateway - izlaze na druge, često komercijalne mreže (Compuserve, BIX, Dialog, America Online i sl.). Kroz gopher je moguće i ostvariti transfer datoteka koje su nam zanimljive s udaljenih računala na naše računalo ili medij za pohranu podataka. Također uz alat koji se naziva VERONICA (Very Easy Rodent Oriented Net Index to Computer Archives) moguće je pretraživati sve resurse koji se nalaze na gopherima Interneta uz zadavanje složenih upita. Kada Veronica nađe tražene servise, prikazuje ih opet u obliku izbornika sa kojeg vršimo odabir.

Sa udaljenim računalom moguće je uspostaviti i takvu vezu koja omogućava interaktivni rad, kao da je naš terminal za kojim sjedimo fizički vezan za udaljeno računalo. Takvu vezu omogućava TELNET protokol, odnosno program koji koristi taj protokol, najčešće i sam nazvan telnet. Moguće je dakle navođenjem adrese udaljenog računala izravno pristupiti tom računalu ili aplikaciji koja je implementirana na njemu tako da je putem telnet moguće udaljen rad s računalima na Internetu, pristupanje i pretraživanje baza podataka, biblioteka, softverskih baza, elektroničkih knjiga i priručnika.

Osnovna funkcija svake mreže računala pa tako i Interneta je prijenos datoteka. Na Internetu se u tu svrhu koristi FTP (File Transfer Protocol). Na većini sustava to je i naziv za program koji omogućava takav prijenos. Koristeći ftp moguće je npr. prenijeti datoteku iz računala u Los Angelesu ili New Yorku na naše računalo za vrlo kratko vrijeme. Na većini računala pristup određenom broju datoteka je javan i moguć je uz tzv. anonymous korisničku oznaku. Serveru se prije prijenosa datoteke na vlastito računalo mora navesti vlastita korisnička

oznaka radi informacije. Na ftp računalima moguće je naša ogroman broj datoteka, kako tekstualnih (npr. kazneni zakoni SAD ili Europskih zemalja, popis kriminoloških instituta u svijetu ili popis međunarodne periodike sa područja kriminologije) tako i programa i aplikacija (postoje npr. statistički serveri na kojima se može uzeti ogroman broj statističkih programa i aplikacija). Da bi se mogli bolje snaći u ogromnom broju računala koja pružaju mogućnost prijenosa datoteka ftp-om postoji alat koji se zove ARCHIE. Pomoću njega, zadavanjem opcije find moguće je naći računala koja sadrže tražene datoteke za vrlo kratko vrijeme.

Svaki korisnik na računalu koje se nalazi na Internetu posjeduje svoju adresu za elektroničku poštu. Upotrebom programa za razmjenu elektroničke pošte (najčešće Mail program) moguće je poslati pisanu poruku bilo kojem korisniku na Internetu. Poruke putuju vrlo brzo, tako da je fascinantno vidjeti kako je vaša poruka koju ste uputili kolegi na nekom od računala u SAD, Australiji ili Kanadi stigla za najviše tri do pet minuta, dok vi plaćate samo troškove povezivanja sa najbližim čvorom (SRCE naprimjer). Putem elektroničke pošte moguće je slati i primati složene upite, programe, slike, tekstove, naravno uz određenu obradu datoteka.

Jedan od servisa je i WAIS (Wide Area Information Servers). Pokretanjem wais programa moguće je pretraživati tekst dokumenata pohranjenih na serverima informacija. Korisnik zadaje riječ koja se traži u tekstu dokumenta, a server vraća popis dokumenata koji sadrže traženu riječ. Kroz liniju izbornika traženi dokument može se pročitati ili prebaciti na vlastito računalo.

Jedna od najpoznatijih i najkorištenijih tvorevina na Internetu je i USENET. Predstavlja skup računala koji izmjenjuju članke sa standardiziranim zaglavljem koje upućuju sami korisnici. Za prijenos se koristi NNTP protokol (Network News Transfer Protocol). članci u Usenetu su podijeljeni u skupine (newsgroups) koje su hijerarhijski podijeljene prema sadržaju. Glavna područja su npr. :

1. COMP - članci s područja računalstva
2. SCI - članci s područja znanosti ili njezine primjene, npr. sci.research - članci koji pokrivaju područje znanstvenih istraživanja
3. SOC - članci koji pokrivaju socijalne ili sociološke teme
4. ALT - članci s raznih područja, npr alt.drugs (članci pokrivaju područje opojnih droga) ili alt.prisons (izvršenje kazne zatvora).

Svaki korisnik može napisati članak i poslati ga putem e-pošte na server koji je zadužen za pojedino područje. Ovim putem ostvaruju se diskusije, razmjenjuju informacije, traži pomoć o pojedinoj temi, objavljuju vlastiti radovi i sl. Uz članke koje pišu sami korisnici, na Usenetu prisutne su i mnoge komercijalne organizacije koje uglavnom nude vijesti, obavijesti, novinske članke (Clarinet-Clari-news). Za usenet je potrebno aktivirati tzv usenet reader (čitač) pomoću kojeg je moguće čitati sadržaj usenet grupa na koje je korisnik predbilježen.

Usenetu su vrlo slične i tzv elektroničke konferencije, koje predstavljaju forume za diskusiju, oglašavanje, informiranje o pojedinim temama. Za distribuciju su zadužena računala koja se nazivaju listserveri, a e-konferencije se često nazivaju i e-liste. Korisnici koji se uključe na pojedinu listu svakodnevno u svoj mailbox na matičnom računalu dobivaju svu poštu koja je od ostalih korisnika, raznih organizacija i kompanija i institucija primljena na listserver, a mogu se uključiti i u razne diskusije koje se o pojedinim temama često vode kroz liste. Elektroničke konferencije ostale su u domeni najveće akademske mreže BITNET tako da na njima u najvećoj mjeri sudjeluju studenti i nastavnici visokoškolskih ustanova. Bitnet i Internet su čvrsto vezani tako da je sa jedne mreže na drugu omogućen transfer datoteka i e-pošte.

4. KRIMINOLOŠKI SERVISI, BAZE PODATAKA I E-LISTE NA INTERNETU

Obzirom na veliki broj kriminoloških sadržaja na INTERNETU ovaj će prikaz obuhvatiti nekoliko najznačajnijih svjetskih servisa s područja kriminologije, krivičnog pravosuđa, izvršenja kaznenih sankcija, maloljetničke delinkvencije i zloupotrebe sredstava ovisnosti. Količina podataka koju ovi servisi nude vrlo je velika, a podaci su referentni i upotrebljivi za različite analize.

UNCJIN (United Nations Criminal Justice Information Network):

Informacijska mreža Ujedinjenih Naroda za krivično pravosuđe ustanovljena je 1989. godine na temelju Rezolucije Ekonomskog i socijalnog vijeća UN broj 11/1986 u kojoj je navedeno da je potrebno u suradnji s UN i drugim zainteresiranim organizacijama ustanoviti globalnu informacijsku mrežu s područja krivičnog pravosuđa koja bi predstavljala sustav

centralnog prikupljanja podataka, uključujući i podatke nevladinih i znanstvenih institucija. Osnovna namjena mreže je uz prikupljanje informacija i ostvarivanje veza među pojedincima i institucijama, omogućavanje transfera znanja i iskustava temeljenih na znanstvenim istraživanjima kriminaliteta, omogućavanje veza s dokumentacijskim i referalnim centrima i bibliotekama s područja kriminologije i krivičnog pravosuđa te pomoć pri osnivanju i održavanju nacionalnih i lokalnih informacijskih sustava na tom području.

Pristup UNCJIN mreži je slobodan i besplatan za sve zainteresirane širom svijeta, a elektronički komunikacijski sustav omogućava online pristup svima koji imaju odgovarajuću računalnu i komunikacijsku opremu. Na Internetu UNCJIN je dostupan kroz gopher server, ftp servis i putem elektroničke konferencije UNCJIN-L. Sve usluge održavanja informacijske mreže pruža Državno Sveučilište New Yorka, Albany (State University of New York, SUNY Albany), a voditelj mreže je pozati američki kriminolog prof. Graeme Newman.

UNCJIN gopher sadržava veliku količinu informacija te će biti prikazane samo neke od linija izbornika:

1. Informacije dostupne putem UNCJIN mreže - Index svih dokumenata i rezolucija UN, Standardna minimalna pravila za postupanje sa zatvorenima, Deklaracija protiv torture, nehumanog i degradirajućeg postupanja prema zatvorenima, Smjernice UN za prevenciju kriminaliteta, Milanski plan akcije za borbu protiv kriminaliteta, Pravila o razmjeni zatvorenika, Standardna minimalna pravila za postupanje prema maloljetnicima, Standardna minimalna pravila za izvaninstitucionalne mjere, Osnovni principi za upotrebu sredstava prisile, Pravila o ekstradiciji osuđenih osoba

...

2. Direktorij svjetskih kriminoloških instituta, zbirka časopisa, knjiga i publikacija s područja kriminologije i krivičnog pravosuđa, Journal of Criminal Justice and Popular Culture - elektronski časopis koji izdaje UNCJIN, Publikacije UN odjela za prevenciju kriminaliteta u Beču (UN Vienna Branch for Prevention of Criminality), zbirka dokumenata o ljudskim pravima, pravu i politici, UN konferencijama o kriminalitetu.

3. Statistički podaci Ureda za kaznenopravnu statistiku SAD (US Bureau of justice statistics) . Podaci su izneseni u obliku data setova i tablica za godine od 1986. do 1993.

i prikazuju rezultate istraživanja provedenih na sljedećim područjima : izvršenje smrtno kazne u SAD, djeca kao žrtve zločina, različite statistike kriminaliteta, kriminalitet na štetu starijih, prevencija i borba protiv zloupotrebe droga, droge u penalnim institucijama, kaznena djela s obilježjima nasilja, djela izvršena uz upotrebu vatrenog oružja, HIV u penalnim institucijama, podaci o broju osuđenih osoba u penalnim institucijama, kaznena djela ubojstva u obitelji, nacionalna istraživanja o žrtvama zločina, recidivizam među osuđenim osobama, nasilje nad ženama..

4. Online katalozi knjižnica s područja kriminologije (Arizona State University, Cambridge University, City University of New York, Sam Houston University, State University of New York, University of California, Berkeley, University of Illinois , Urbana Champaign i dr.).

5. Kolekcije dokumenata australskog instituta za kriminologiju, HEUNI instituta, UNAFRI publikacije, UNICRI dokumenti, publikacije s područja kriminologije Rutgers Sveučilišta. Preko UNCJIN gophera moguće je ostvariti vezu s najvećim svjetskim bazama podataka s područja penologije, kriminologije i krivičnog prava - CINCH, FOBIS, NSD, ABA, ACANET, ALERT, CJ Data, Westlaw, LEXIS, NCJRS. Omogućen je i slobodan pristup CIA i FBI gopheru koji sadržavaju razne podatke s područja sigurnosnih i obavještajnih informacija (npr. politička situacija u raznim zemljama, kaznenopravni profili zemalja članica UN i sl.). US Crime Bill (Zakon o borbi protiv kriminaliteta koji je predložio predsjednik Clinton te ga izglasao američki Kongres, dostupan je za sve zainteresirane, a moguće ga je i prebaciti na svoje računalo za kasniju upotrebu, kao uostalom i sve ostale sadržaje na UNCJIN gopher serveru.

UNCJIN-L (United Nations Criminal Justice Information Network List) :

UNCJIN-L je elektronička konferencija koja svim korisnicima koji se na nju predbilježe pruža mogućnost komuniciranja putem vrlo brze elektronske pošte (e-mail). Svi zainteresirani mogu se putem e-pošte priključiti listi te će svaki dan u svoj poštanski sandučić na matičnom stroju na kojem imaju korisničku oznaku, dobivati sve što je taj dan prispjelo na listu. Putem UNCJIN-L konferencije odvijaju se vrlo zanimljive diskusije između stručnjaka s područja kriminologije i krivičnog pravosuđa i penologije, objavljuju se prikazi najnovijih knjiga i publikacija te stručnih časopisa,

programi konferencija, seminara i kongresa o kriminalitetu, obavijesti o raspoloživim radnim mjestima kako u akademskim institucijama tako i u ostalim institucijama i agencijama s tog područja, spiskovi referenci po određenim temama i sl. UNCJIN-L pruža neograničene mogućnosti kontaktiranja i komunikacije s vodećim stručnjacima odnosno agencijama i institucijama na polju kriminologije širom svijeta, a svaki od članova UNCJIN-L liste rado će odgovoriti na pitanje, predložiti komparativnu studiju ili dati savjet u svezi referenci ili literature za znanstveni rad u okviru svojih mogućnosti.

FTP server UNCJIN mreže :

Ovaj je server namijenjen sakupljanju i distribuciji podataka dobivenih znanstvenim istraživanjima kriminaliteta. Dopušten je tzv. anonymous pristup, odnosno zainteresiranima je omogućeno da uzmu podatke i informacije za vlastitu upotrebu, odnosno znanstvena istraživanja i komparativne analize. Dostupni su podaci u obliku data setova i tablica u SPSS, ASCII i LOTUS formatima, te se mogu direktno učitavati u različite statističke pakete i obradivati. Podaci prikazuju rezultate drugog i trećeg međunarodnog istraživanja kretanja pojave kriminaliteta u svijetu koje su vodili Ujedinjeni Narodi u razdoblju od 1975. do 1986. godine u više od 70 zemalja širom svijeta (U.N. World Crime Survey I & II). Podaci su vrlo korisni za složene komparativne analize obzirom da su prikazani podaci o svim modalitetima kriminaliteta kao društvene pojave.

NCJRS (National Criminal Justice Reference Service) :

Nacionalni Institut za pravosuđe (NIJ - National Institute of Justice), istraživačka i razvojna agencija američkog Ministarstva pravosuđa (U.S. Department of Justice), osnovana je sa svrhom unapređivanja sustava kaznenog pravosuđa i prevencije i reduciranja opsega kriminaliteta. Osnovna namjena NIJ je da služi kao nacionalni i međunarodni forum za prikupljanje i razmjenu informacija s područja kriminologije, krivičnog pravosuđa, penologije i maloljetničkog sudstva. NCJRS je osnovan od strane NIJ 1972. godine u svrhu stvaranja informacijske mreže koja bi pružala podršku stvaraocima kaznene politike, istraživačima i pojedincima-profesionalcima koji svakodnevno rade na polju proučavanja, prevencije i suzbijanja

kriminaliteta.

NCJRS gopher :

Temeljni zadatak ovog servisa je da osigurava i prikuplja različite informacije, publikacije i dokumente te da osigurava veze i pristup ostalim izvorima podataka s područja kriminologije i kaznenog pravosuđa kao što su npr. Centar za prikupljanje podataka o drogama i kriminalitetu (Drug and Crime Data Center), razne američke vladine i nevladine organizacije koje se bave problemima kriminaliteta (Office of Juvenile Justice and Delinquency, Bureau of Justice Statistics, National Victims resource Center), te različite međunarodne institucije International Criminal Law and Criminal Justice Reform Center, Israeli Criminal Justice Information Center).

Putem kataloga publikacija moguć je online pristup sažecima i prikazima istraživanja na području kriminaliteta, često vrlo opsežnih i odlično metodološki vođenih. Sve su publikacije izdane od strane NCJRS i veliki broj je dostupan potpuno besplatno dok se za one opsežnije naplaćuje simbolična naknada. Jedna od osnovnih djelatnosti NCJRS je referalni centar, gdje se održava baza bibliografskih podataka koja sadržava više od 140.000 knjiga, dokumenata i ostalih publikacija, razvrstanih po tematskim odrednicama (Izvršavanje kaznenih sankcija, maloljetničko sudstvo i delinkvencija, droge i kriminalitet, kriminalitet s obilježjima nasilja, žene i kriminalitet i sl.) i pripremljenih za online pretraživanje. Bibliografske reference moguće je izlistavati putem DIALOG servisa ili putem CD-ROM medija.

BBS (Bulletin Board System) je dio informacijske mreže NCJRS , koji pomaže u razmjeni iskustava i informacija između pojedinaca i institucija angažiranih na području krivičnog pravosuđa i prevencije i suzbijanja kriminaliteta. Na NCJRS BBS-u se redovito objavljuju novosti, oglasi i prikazi novih publikacija s navedenog područja. BBS također pruža i mogućnost direktnog sudjelovanja i istraživanjima i praktičnim aktivnostima kroz razmjenu s ostalim sudionicima.

FTP poslužitelj omogućava pristup podacima i dokumentima u tekst modu koje korisnik može vrlo lako prenijeti na svoje računalo i koristiti u vlastitom radu;

- prikaz najuspješnijih američkih programa prevencije kriminaliteta i tretmana prijestupnika
- Kaznena djela na štetu maloljetnika - nestala i zloupotrijebljena djeca i mladež
- Izvješće D. A. R. E. programa za edukaciju

o sredstvima ovisnosti (Drug Abuse Resistance Education)

- Prikaz žargona ovisnika o drogama - termini u uličnoj trgovini drogama

- Akt o kontroli i provođenju mjera za suzbijanje nasilja - tzv. Crime Bill

Međunarodni centar za reformu kaznenog prava i kaznene politike (International Center for Criminal law reform and criminal policy):

Centar je osnovan 1991. godine, a usluge održavanja njegovih informatičkih servisa pruža Simon Fraser sveučilište u Vancouveru, Kanada. Djelatnosti centra obuhvaćaju aktivnosti na području kaznenog prava i kaznene politike te kaznenog pravosuđa, pružanje pomoći i savjeta vladama, organima i agencijama koje se bave kaznenom politikom, aktivnosti na području ustanovljavanja međunarodnog suda za ratne zločine na području bivše Jugoslavije, rad na zaštiti ljudskih prava, istraživanja organiziranog, međunarodnog kriminala, međunarodnog terorizma, pranja novca i suradnja s uredima, institucijama i agencijama UN za prevenciju i sprečavanje kriminaliteta.

Gopher server Centar pruža mogućnost pristupa godišnjim izvješćima Centra o kretanju pojave kriminaliteta u svijetu, direktorije institucija za kazneno pravosuđe UN, forum za kaznena djela protiv okoliša (ekologija i kriminalitet), forum namijenjen Međunarodnom sudu za ratne zločine na području bivše Jugoslavije te linkove na UNCJIN i razne UN gopher servise.

Sveučilište Missouri, St. Louis. (University of Missouri, St. Louis):

Odjel za kriminologiju Sveučilišta Missouri održava vrlo opsežan gopher servis s područja kriminologije i kaznenog pravosuđa. Neki od izbornika su još u fazi izrade, ali pružaju veliki izbor vrlo korisnih i upotrebljivih informacija. Gopher sadržava online indekse kriminoloških sadržaja, direktorij kriminoloških gopher servera širom svijeta i online elektroničke časopise s područja kriminologije. Dostupan je i direktorij tekstova o kretanju kriminaliteta u svijetu, članci o organiziranom kriminalu i međunarodnom terorizmu i izvješća o međunarodnoj trgovini drogama. Vrlo su korisni i brojni pregledi podataka o zatvorenici u američkim penalnim institucijama, uvjetnom otpustu i probaciji, AIDS-u u populaciji osuđenih osoba, žrtvama zločina. Putem ovog gophera moguće je

ostvariti i veze sa Uredom za statistiku u kaznenom pravosuđu (Bureau of justice statistics) i Agencijom za prikupljanje podataka u kaznenom pravosuđu (U.S. Criminal Justice Data Agency).

Institut za kriminologiju Sveučilišta u Heidelbergu (Institut fuer kriminologie , Uni-heidelberg):

Jedan od rijetkih europskih kriminoloških servisa je gopher heidelberškog Instituta za kriminologiju. Putem ovog servisa omogućen je pristup prikazima kriminoloških istraživanja na ovom Institutu, a istraživanja se odnose na maloljetničku delinkvenciju, kriminalitet u svezi s opojnim drogama, istraživanja na području izvršenja kaznenih sankcija.

Zanimljivo je spomenuti da je putem gophera ljubljanskog Sveučilišta dostupan i servis Inštituta za kriminologiju iz Ljubljane, ali za sada su dostupni jedino podaci o institutu i njegovim djelatnicima i ostale linije izbornika nisu popunjene. Baza bibliografskih podataka o knjigama i publikacijama i kriminološkim istraživanjima Inštituta za kriminologiju i Ministarstva za unutarne zadeve Republike Slovenije, koja je zaista impresivna, dostupna je preko IZUM mreže u Mariboru, uz dogovor sa upravom IZUM-a.

Elektroničke konferencije (e-liste):

- ADDICT-L - elektronička konferencija koja sadržava akademske diskusije o ovisnosti o opojnim drogama.

- DRUGABUS-L - elektronička lista o istraživanjima i edukativnim programima na području ovisnosti o drogama

- DRUGHIED - konferencija posvećena istraživanjima programa za prevenciju i borbu protiv opojnih droga

- CJUST-L - kriminološka elektronička konferencija vrlo slična UNCJIN-L konferenciji, održava je City University of New York.

- CRIM-L - elektronička konferencija Australskog Instituta za kriminologiju

- CRIMECON - elektronička konferencija posvećena razmjeni i prezentaciji znanstvenih istraživanja na području kriminologije i kaznenog pravosuđa.

- FORENS-L - elektronička lista s područja forenzičkih nauka, sadrži informacije o forenzičkim aspektima antropologije, biologije, kemije, patologije, toksikologije, kriminalistike te psihijatrijskih vještačenja i ekspertiza.

- NCS-L - elektronička konferencija posvećena američkom nacionalnom istraživanju kriminaliteta (U.S. National Crime Survey).
- POLICE-L - sadržava informacije i diskusije s područja kriminalistike i policijske službe
- PRISON-L - lista koja sadržava informacije i diskusije s područja edukacijskih i tretmansko-rehabilitacijskih programa u penalnim institucijama.

USENET grupe :

- alt.drugs - forum za diskusije o opojnim drogama i njihovoj zloupotrebi
- alt.prisons - diskusije i informacije o penalnim institucijama i funkcioniranju penalnog sustava
- alt.true.crime - grupa sadrži prikaze vrlo teških kaznenih djela i njihovih počinitelja (članci se temelje na originalnim sudskim dosjeima ili novinskim prikazima) širom svijeta.
- clari.news.crime.abuse - grupe s.clari ekstenzijom označavaju članke servisa UPI (United Press International) i razvrstani su po različitim područjima. članci su uglavnom preuzeti iz agencijskih vijesti i informativne su prirode. Ova grupa odnosi se na kaznena djela protiv djece i maloljetnika.
- clari.news.crime.juvenile - maloljetnička delinkvencija i maloljetni prijestupnici.
- clari.news.crime.murders - kaznena djela ubojstva
- clari.news.crime.organized - organizirani kriminal
- clari.news.terrorism - međunarodni terorizam
- clari.news.law.crime - o zločinu i prijestupnicima
- clari.news.law.sex - o kaznenim djelima protiv dostojanstva ličnosti i morala i osobama koje su počinile takva djela
- clari.news.law.violent - o kaznenim djelima s obilježjima nasilja
- clari.news.law.police - o policiji i policijskim aktivnostima
- clari.news.law.prison - o penalnim institucijama.

5. ZAKLJUČAK

Kriminalitet, kao osnovnu kategoriju u kriminologiji, potrebno je razmatrati kao višedimenzionalnu matricu čiji su elementi uvjetovani kako društvenim tako i biološkim odnosno psihološkim čimbenicima. Ovako složenu pojavu moguće je objasniti jedino multidimenzionalnim i interdisciplinarnim pristupom kakav pruža suvremena

kriminologija koja znanstvenom metodologijom izučava pojavne oblike i uzroke kriminaliteta kao i djelotvornost njegova suzbijanja, radi ostvarivanja zaštite društva.

Razvoj kriminologije kao znanosti i sve veći znanstveni i profesionalni interes za izučavanje kriminaliteta uvjetovan je dijelom i pravom eksplozijom asocijalnog i kriminalnog ponašanja u svijetu. Futurološke projekcije kretanja kriminaliteta nažalost nisu se ostvarile, a porast materijalnog blagostanja i tehnološki i industrijski napredak ne samo da nisu utjecali na njegovo smanjenje nego su omogućili i potakli nove pojavne oblike i modalitete kriminaliteta. Obzirom na složenost problema, kriminologija kao moderna znanost ne može ostati u okvirima krivičnopравnih znanosti nego uključuje i ostale srodne znanstvene discipline kao što su antropologija, biologija, psihologija, medicina, psihijatrija, sociologija, političke znanosti, ekonomija, arhitektura. Isto tako kriminologiju nije moguće ograničiti samo na etiologiju i fenomenologiju kriminaliteta, nego granice njezinog znanstvenog interesa treba širiti u pravcu kaznenog pravosuđa, penologije, kriminalistike i policijskih znanosti.

Kriminologija kao moderna znanost temelji se na znanju kao osnovnom postulatu. Radi što efikasnijeg korištenja znanstvenih činjenica i informacija, one se prikupljaju i organiziraju u tzv. baze znanja ili baze znanstvenih podataka. Nove informatičke tehnologije pružile su mogućnost pohranjivanja podataka u digitalnom obliku kroz posebne programske aplikacije koje se nazivaju bazama podataka (databases). Baze podataka namijenjene su u prvom redu za prikupljanje i čuvanje podataka te njihovo online pretraživanje po određenim tematskim odrednicama odnosno tzv. ključevima (key expressions), ali i za uzimanje podataka i njihovu pohranu na vlastito računalo radi daljih znanstvenih analiza ili njihove upotrebe u profesionalne svrhe.

Tehnologija informacijskih mreža jedna je od novijih tehnologija koje se ubrzano razvijaju i omogućavaju vrlo brz prijenos podataka u brojčanom, tekstualnom ili multimedijском obliku (zvuk i slika). Internet kao "mreža svih mreža" i najveća informacijska struktura u svijetu danas, putem svojih kriminoloških servisa pruža gotovo neograničene mogućnosti za prikupljanje najnovijih informacija, znanstveni rad i usavršavanje i jedan je od

puteva za afirmaciju hrvatske kriminologije i kriminoloških istraživanja u međunarodnoj zajednici. Pristup je omogućen svim zainteresiranim pojedincima i ustanovama, a materijalni izdaci potrebi za nabavku modemskih uređaja i komunikacijskog softwera vraćaju se vrlo brzo kroz obilje nanovijih kriminoloških sadržaja i informacija sa Interneta i kroz niz kontakata ostvarenih sa vodećim stručnjacima koji se tim područjem bave u svijetu.

Hrvatska kriminologija, znanstvenici i profesionalci koji rade u institucijama koje se bave kriminalitetom, njegovim suzbijanjem i kontrolom, te studenti koji se kroz studij

kriminologije na nekoliko hrvatskih visokih učilišta pripremaju za budući poziv, trebali bi kriminološke servise na informacijskoj superprometnici - Internetu prihvatiti kao put za vlastitu afirmaciju i promociju hrvatske kriminologije u međunarodnoj zajednici. Nadam se da će ovaj članak biti skroman doprinos za postizanje tog cilja te da ćemo jednog dana na Internetu moći koristiti i hrvatske baze znanja i informacije s područja kriminologije i srodnih znanstvenih disciplina.

5. LITERATURA

1. Exploring the Network - Gopher and Veronica, European Academic and Research Network, Strassbourg, 1993.
2. Gaffin A., Kapor M. eds., EFF Guide to Internet, Electronic Frontier Foundation, 1994.
3. Glister P., The Internet Navigator, Wiley & Sons, New York, 1994.
4. Guide to Internet Resources in Criminal Law and Criminal Justice, International Centre for Criminal Law reform and Criminal Justice Policy, Vancouver, 1994.
5. Guide to Network Resource Tools, EARN Association, Strasbourg, 1994.
6. Haas L., Directory of Scholarly Electronic Conferences - Law, Criminology, Justice, Kent State University Libraries, Kent MA, 1994.
7. Hahn H., Stout R., The Internet Complete Reference, Osborne McGraw-Hill, Berkeley CA, 1994.
8. Heels J., The Legal List - Law Related Resources on the Internet, Midnight Networks Inc., Maine MN, 1994.
9. Noonan D., Guide to Internet/Bitnet, Metronet Inc., New York, 1994.
10. Worldwide List of Gophers, Software Tools, Brookline NY, 1994.

CRIMINOLOGY ON THE CROSSROADS OF INTERNET - WORLD'S DATA SUPERHIGHWAY

SUMMARY

This paper reviews new information technologies of computer networks with possibilities for linking users and exchange of data and informations on the field of Criminology and Criminal Justice, through the world's data superhighway - Internet. Internet as the biggest information structure today, through the network applications, made possible building of sophisticated criminological services, networks, databases and electronic conferences and groups for scientific and professional data exchange.

Internet criminological services like United nations Criminal Justice Information Network - UNCJIN, National Criminal Justice Reference Service - NCRJS, or network e-conferences like CRIM-L, UNCJIN-L, CJUST-L, are opened gateways for collecting newest scientific informations, personal affirmation and promotion of domestic criminology science and related disciplines in the international scientific and professional community.

key words: criminology, criminal Justice, computer networks, Internet